

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 09.03.2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009, ECLI:CZ:NS:2011:31.CDO.1038.2009.1

Číslo: 88/2011

Právní věta: Mimosoudní dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů lze uzavřít i po uplynutí tří let od zániku společného jmění, probíhá-li soudní řízení o vypořádání tohoto společného jmění.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 09.03.2011

Spisová značka: 31 Cdo 1038/2009

Číslo rozhodnutí: 88

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Společné jmění manželů

Předpisy: § 150 odst. 4 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se domáhala, aby soud žalovanému uložil povinnost zaplatit jí 146 000 Kč, představující vypořádací podíl ze společného jmění manželů (dále též jen „SJM“), vypořádaného mimosoudní dohodou účastníků, uzavřenou 18. 5. 2005. O k r e s n í s o u d v Blansku rozsudkem ze dne 26. 6. 2007 rozhodl, že „žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni částku 146 000 Kč do tří dnů od právní moci toho rozsudku“; dále mu uložil, aby žalobkyni zaplatil náklady řízení.

Soud prvního stupně vyšel z tohoto skutkového zjištění: Manželství účastníků zaniklo k 14. 12. 2000. Žalobou z 29. 1. 2001 se žalovaný domáhal vypořádání SJM, poté vzal žalobu zpět a soud řízení 1. 7. 2005 zastavil. Účastníci během soudního řízení (18. 5. 2005) uzavřeli dohodu o vypořádání SJM, v jejímž bodě IV. se zavázal žalovaný vyplatit žalobkyni na vyrovnání podílů 146 000 Kč tak, že 46 000 Kč zaplatí do dvou měsíců, 50 000 Kč do 30. 6. 2006 a dalších 50 000 Kč do 31. 12. 2006; svůj závazek však nesplnil.

Soud postupoval v řízení podle § 150 odst. 1, 4 obč. zák. Uvedl, že návrh na vypořádání SJM podaný v tříleté lhůtě soudu je „zachovávacím právním úkonem svého druhu“, umožňujícím účastníkům řízení nadále disponovat s předmětem zaniklého SJM, a to i po vypršení tří let od zániku společného jmění, přičemž tento názor „je v novější judikatuře z části potvrzen stanoviskem Nejvyššího soudu Rc 44/2000 (správně R 44/2000, pozn. Nejvyššího soudu), podle kterého lze návrh na vklad vlastnického či jiného věcného práva do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání SJM podat i po uplynutí tří let od zániku SJM za podmínky, že před uplynutím této lhůty byl podán návrh na vypořádání SJM

k soudu a dané řízení stále probíhá“. S přihlédnutím k tomuto názoru dovedl, že „mimosoudní dohodu o vypořádání SJM účastníci uzavřeli sice po uplynutí tříleté lhůty, ovšem jak bylo v řízení prokázáno, v době probíhajícího soudního řízení o vypořádání SJM účastníků, kdy je vznik zákonné domněnky vypořádání vyloučen“; proto „stala se takto uzavřená dohoda platným právním úkonem zavazujícím účastníky“. Protože vypořádací podíl 146 000 Kč, který se žalovaný zavázal uhradit, byl splatný a žalovaný neprokázal, že by svoji povinnost splnil, soud žalobě vyhověl.

K r a j s k ý s o u d v Brně jako soud odvolací k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 25. 11. 2008 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu na zaplacení předmětné částky zamítl a žalobkyni uložil nahradit žalovanému náklady řízení před soudy obou stupňů.

Odvolací soud se neztotožnil s právním názorem soudu prvního stupně. Vyšel z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2574/98, podle něhož možnost uzavření dohody o vypořádání SJM po uplynutí tří let od jeho zániku za situace, kdy probíhá u soudu včas zahájené řízení o jeho vypořádání, vylučuje přímo § 150 odst. 4 obč. zák. Zákon tedy dává možnost vypořádat SJM dohodou jen do tří let od jeho zániku. Po uplynutí této lhůty, v níž se účastníci řízení o vypořádání SJM na tomto vypořádání nedohodli, „může být v průběhu včas zahájeného řízení o vypořádání SJM jejich spoluvlastnictví vypořádáno jen rozsudkem soudu nebo usnesením soudu, schváleným smírem, který má účinky pravomocného rozsudku, nikoliv však již mimosoudní dohodou účastníků“. Jestliže tedy SJM účastníků v daném případě zaniklo k 14. 12. 2000 a dohodu o vypořádání SJM uzavřeli 18. 5. 2005, tedy po uplynutí lhůty tří let stanovené v § 150 odst. 4 obč. zák., šlo o neplatný právní úkon pro rozpor se zákonem ve smyslu § 39 obč. zák.

Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobkyně dovolání, ve kterém uplatňuje dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Namítá, že odvolací soud svoje rozhodnutí opřel o jiný právní názor Nejvyššího soudu, než soud prvního stupně. Praxe českých soudů včetně Nejvyššího soudu není v obdobných věcech jednotná; tím spíše se měl odvolací soud soustředit na specifické okolnosti dané věci, tj. na skutečnosti, za nichž došlo mezi účastníky k uzavření dohody o vypořádání SJM - byť po uplynutí tříleté lhůty - a měl preferovat smysl zákonné úpravy dané § 150 obč. zák. Domnívá se, že pro nadřazování dohody uzavřené formou soudního smíru nad dohodu uzavřenou mimo soudní řízení, avšak v jeho průběhu, a mající všechny formální náležitosti, nemá oporu v zákoně. Právní názor odvolacího soudu považuje za zcela formalistický, nabourávající právní jistotu, zpochybňující smysl vzájemných písemných závazků přijatých formou smlouvy, nerespektující zásadní ústavní hodnoty, na nichž je postaveno soukromé právo. Navrhuje, aby dovolací soud zrušil napadené rozhodnutí odvolacího soudu a aby věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaný se k dovolání nevyjádřil.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Tříčlenný senát č. 22, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, při úvaze o neplatnosti mimosoudní dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené v průběhu řízení o vypořádání společného jmění, a to po uplynutí tří let od zániku tohoto jmění, dospěl k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. [Cpjn 38/98](#), uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 44, ročník 2000. Proto rozhodl o postoupení věci k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Podle čl. II. - přechodná ustanovení, bodu 12 zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, účinného od 1. 7. 2009 (vyjma ustanovení čl. I bodů 69, 71 a 100, ustanovení čl. XIII a ustanovení čl. XVII bodu 1, která nabývají účinnosti 23. 1. 2009), dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vyhlášeným (vydaným) přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů; užití nového ustanovení § 243c odst. 2 tím není dotčeno.

Dovolací soud proto při projednání dovolání postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném před jeho novelizací provedenou zákonem č. 7/2009 Sb.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod upravený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání je důvodné.

Zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné (§ 149 odst. 2 obč. zák., věta první). Neprovede-li se vypořádání dohodou, provede je na návrh některého z manželů soud (§ 150 odst. 3 obč. zák.). Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných (§ 150 odst. 4 obč. zák.).

Ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. [Cpjn 38/98](#), uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 44, ročník 2000, se uvádí: „Byl-li tedy návrh na vklad vlastnického nebo jiného věcného práva do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání společného jmění manželů podán po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, musí jej katastrální úřad, z důvodů výše uvedených, zamítnout (§ 5 odst. 1 písm. e) a odst. 2, část věty za středníkem, zákona č. 265/1992 Sb.) - srovnej usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 5. 7. 1996, sp. zn. [II. ÚS 33/95](#).“

Výjimku tvoří pouze případy, kdy návrh na vklad do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání společného jmění manželů byl podán sice po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, ale v průběhu soudního řízení vedeného o vypořádání tohoto společného jmění zahájeného před uplynutím tří let od zániku společného jmění manželů, neboť nevyvratitelná domněnka podílového spoluvlastnictví bývalých manželů k vypořádávanému majetku nemohla, s ohledem na probíhající soudní řízení, nastat (§ 150 odst. 4 obč. zák.).“

Naproti tomu v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2574/98, publikovaném v Soudních rozhledech č. 4/2000, se uvádí : „Nevyvratitelná právní domněnka vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů (dále též jen „BSM“) podle ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák., ve znění před novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., nemohla nastoupit, bylo-li v tříleté lhůtě v tomto ustanovení uvedené zahájeno řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. Za trvání řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví zahájeného včas v uvedené lhůtě nelze po uplynutí této lhůty platně uzavřít (mimosoudní) dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů.“

Podle tohoto rozsudku „s uplynutím tříleté lhůty uvedené v ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák. jsou spojeny hmotněprávní účinky v tomto ustanovení uvedené. Možnost uzavření dohody o vypořádání

bezpodílového spoluvlastnictví po uplynutí doby tří let od jeho zániku za situace, kdy probíhá u soudu včas zahájené řízení o jeho vypořádání, vylučuje přímo ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák. Již gramatický výklad citovaného ustanovení (slov Nedošlo-li do tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví k vypořádání dohodou) vede k závěru, že zákon dává možnost vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví dohodou jen do tří let od jeho zániku. Tento výklad je podpořen i důvodovou zprávou k zákonu č. 131/1982 Sb., podle níž Doplnění ustanovení § 149 podpírá zájem na tom, aby se manželé po zániku bezpodílového spoluvlastnictví bez zbytečných odkladů především sami pokusili o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví dohodou. Nedojde-li ve stanovené době tří let k dohodě a nebyl-li v této době ani podán návrh na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví a nedošlo-li v důsledku toho k vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví soudem, uplatní se nevyvratitelná právní domněnka o vypořádání mezi manžely. To znamená, že jakmile doba tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví uplynula, aniž by se účastníci před včas zahájeným řízením o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví právně relevantně na tomto vypořádání dohodli, může být v průběhu tohoto řízení jejich bezpodílové spoluvlastnictví vypořádáno jen rozsudkem soudu nebo usnesením soudu schváleným smírem, který má účinky pravomocného rozsudku (srov. § 99 o. s. ř.), nikoliv však již mimosoudní dohodou účastníků.“

Vzhledem k tomu, že institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů byl novelou občanského zákoníku, provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. nahrazen institutem společné jmění manželů, lze uvedený právní názor vztáhnout i na obdobné dohody o vypořádání SJM.

Z uvedeného vyplývá, že zatímco shora uvedené stanovisko vychází z myšlenky, že pokud probíhá řízení o vypořádání SJM, mohou je účastníci vypořádat mimosoudní dohodou, podle právního názoru vysloveného v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2574/98, takový postup možný není.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2574/98, vychází při řešení uvedené otázky z názoru, že za trvání řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví zahájeného ve lhůtě tří let od zániku BSM nelze po uplynutí této lhůty platně uzavřít (mimosoudní) dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Velký senát Občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu však právní názor vyjádřený v tomto rozsudku nesdílí.

Při posuzování daného problému je třeba vyjít z toho, že jednou ze základních zásad, ovládajících občanské právo, je princip smluvní volnosti. Tak např. v rozsudku ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. [28 Cdo 2716/2008](#), publikovaném na internetových stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz a i v systému právních informací ASPI, Nejvyšší soud vyslovil: „Jednou ze stěžejních zásad soukromého práva je zásada autonomie vůle, tedy možnost osoby vlastní vůlí ovlivňovat a určovat své postavení v právních vztazích (zvláště pak v závazkových právních vztazích, kde se projevuje jako zásada smluvní volnosti) – přičemž jedním z jejich projevů je i svoboda (možnost) určení obsahu právního úkonu (v podrobnostech viz též Hurdík, J., Fiala, J., Hrušáková, M. Úvod do soukromého práva. Druhé, rozšířené a upravené vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, str. 77 a násl.). Tato zásada vychází mimo jiné i z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a své vyjádření našla především v jednotlivých ustanoveních občanského práva (nejobecněji vyjádřeno v § 2 odst. 3 obč. zák.). Jedním z konkrétních a nejtypičtějších projevů této zásady je i možnost subjektů co nejšířěji a co nejúplněji realizovat své rozmanité individuální potřeby, zájmy a preference v rámci smluvní autonomie“.

V nálezu Ústavního soudu ČR ze 14. 4. 2005, I ÚS 625/03 (uveřejněném pod č. 84 ve svazku 37 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR) se uvádí: „Základním principem výkladu smluv je prioritou výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojené společenské a hospodářské funkce smlouvy. Není ústavně konformní taková praxe, kdy obecný soud upřednostňuje výklad vedoucí k

neplatnosti smlouvy před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.“

I při vypořádání SJM se uplatní princip smluvní volnosti účastníků občanskoprávních vztahů. Právní úkony učiněné subjekty zaniklého společného jmění je třeba vykládat tak, aby byla v nejvyšší možné míře respektována jejich smluvní svoboda a volnost při nakládání s majetkem. Tak Nejvyšší soud např. vyslovil, že při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví nebylo vyloučeno, aby se rozvedení manželé platně dohodli tak, že jeden z nich nabude menší podíl, případně se mu nedostane ničeho (rozsudek ze dne 9. 9. 2003, sp. zn. [22 Cdo 1283/2003](#)), a že „pokud je BSM vypořádáno dohodou, uplatní se při jejím uzavírání dispozitivní volnost účastníků občanskoprávních vztahů“ (rozsudek ze dne 31. 7. 2000, sp. zn. [22 Cdo 726/99](#)).

Po účinnosti zákona č. 131/1982 Sb., kterým se měnil a doplňoval občanský zákoník a upravovaly některé další majetkové vztahy, bylo možné ohledně vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů uzavřít platně i takovou dohodu, která vypořádávala jen část hodnot do tohoto spoluvlastnictví náležejících (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2003, sp. zn. [22 Cdo 1283/2003](#), Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu č. C 2097). BSM (nyní SJM) je tak nadále možno vypořádat na základě více právních skutečností - ohledně části společného jmění může být uzavřena dohoda o vypořádání, část bude vypořádána rozhodnutím soudu a zbytek na základě zákonné domněnky (§ 150 odst. 4 obč. zák.). V případě, že před uplynutím tříleté lhůty od zániku SJM je podán návrh na vypořádání SJM, nemůže se po dobu, ve které řízení probíhá, uplatnit vůči věcem, které jsou předmětem vypořádání, zákonná domněnka vypořádání SJM (§ 150 odst. 4 obč. zák.). Proto lze ohledně těchto věcí provést v době, kdy řízení probíhá, vypořádání mimosoudní dohodou, a to i po uplynutí tří let od zániku SJM. Protože účastníci mohou v rámci smluvní volnosti disponovat i věcmi ze zaniklého SJM, které již připadly do výlučného majetku některého z nich (například na základě částečné dohody o vypořádání SJM), nic jim nebrání zahrnout do dohody o vypořádání SJM i tyto věci, resp. některé z nich. Ostatně Nejvyšší soud již dříve konstatoval, že „soudní smír uzavřený v řízení o vypořádání SJM nemůže být neplatný jen proto, že do něj byla z vůle stran zahrnuta věc ve vlastnictví jen jednoho z účastníků“ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2009, sp. zn. [22 Cdo 5170/2007](#), Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu č. C 7159). Ovšem v případě, že řízení o vypořádání SJM neskončí rozhodnutím ve věci samé (např. bude zastaveno po zpětvzetí žaloby), uplatní se zákonná domněnka vypořádání ke dni právní moci rozhodnutí, kterým se řízení končí.

Není tedy důvodu pro odklon od právního názoru, vysloveného ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. [Cpjn 38/98](#), uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 44, ročník 2000, pokud se v něm uvádí : „Byl-li tedy návrh na vklad vlastnického nebo jiného věcného práva do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání společného jmění manželů podán po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, musí jej katastrální úřad, z důvodů výše uvedených, zamítnout (§ 5 odst. 1 písm. e/ a odst. 2, část věty za středníkem, zákona č. 265/1992 Sb.) - srovnej usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 5. 7. 1996, sp. zn. [II. ÚS 33/95](#).“

Výjimku tvoří pouze případy, kdy návrh na vklad do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání společného jmění manželů byl podán sice po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, ale v průběhu soudního řízení vedeného o vypořádání tohoto společného jmění zahájeného před uplynutím tří let od zániku společného jmění manželů, neboť nevyvratitelná domněnka podílového spoluvlastnictví bývalých manželů k vypořádávanému majetku nemohla, s ohledem na probíhající soudní řízení, nastat (§ 150 odst. 4 obč. zák.).“

Jinak řečeno, mimosoudní dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů lze uzavřít i po uplynutí tří let od zániku společného jmění, probíhá-li soudní řízení o vypořádání společného jmění.

Velký senát se tak odchyluje od právního názoru, vysloveného v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2574/98, publikovaného v Soudních rozhledech č. 4/2000, ze kterého vyplývá, že po uplynutí tří let od zániku BSM (SJM) nelze platně uzavřít mimosoudní dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, ani když probíhá řízení o vypořádání společného jmění.

Vzhledem k tomu, že odvolací soud vyšel z právního názoru uvedeného ve výše citovaném rozsudku, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci a je tak dán dovolací důvod, uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Z uvedeného je zřejmé, že dovolání je důvodné. Proto nezbylo, než rozhodnutí odvolacího soudu zrušit a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, 3 o. s. ř.).

Odlišné stanovisko JUDr. Františka Baláka

I.

Především mám za to, že ve věci neměl rozhodovat velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, ale jeho věcně příslušný senát tříčlenný. Námitku v tomto směru jsem uplatnil před předložením věci velkému senátu, avšak ten přes precedenční význam jejího řešení na ni vůbec nereagoval. Pro kolegium a popř. i právnickou veřejnost tuto námitku v rámci mého disentu v nové úpravě opakuji:

Na základě extenzivního výkladu § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, snad lze akceptovat, že věc může být postoupena velkému senátu, protože se tříčlenný senát hodlá odchýlit nikoli od rozhodnutí, ale od stanoviska přijatého Nejvyšším soudem ČR. Problém však vidím ve stanovení času vydání, resp. závaznosti rozhodnutí (stanoviska), od jehož právního názoru se tříčlenný senát hodlá odchýlit. Není asi dobře představitelné, že by šlo třeba o rozhodnutí, popř. stanoviska, Nejvyššího soudu vydaná před několika desítkami let.

Podle mého názoru je takovou časovou hranicí datum 1. 1. 2001, a to s ohledem na znění hlavy III. přechodných ustanovení k části třetí až desáté zák. č. 30/2000 Sb.: „Podle nového ustanovení § 27a zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, se postupuje jen tehdy, dospěl-li senát Nejvyššího soudu k právnímu názoru odlišnému od právního názoru vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, které bylo vyhlášeno (vydáno) po účinnosti tohoto zákona.“ To, co v tomto směru platí pro rozhodnutí NS, mělo by pak logicky platit i pro stanoviska.

K eventuální námitce, že v zákoně č. 6/2002 Sb., již takové omezení není, lze uvést, že bychom měli vycházet z presumpce rozumného zákonodárce. Pokud zákonodárce již jednou stanovil časovou mez, kterou by neměl nově institucionalizovaný velký senát NS překročit, neměl důvod stanovovat ji znovu zákonem vydaným zanedlouho po uzákonění tohoto institutu. Zákonodárce jistě nemínil, že by v určitém (dřívějším) období měl mít velký senát jinou (užší) působnost do minulosti, než v období pozdějším. Logické je, že pozdější úprava fungování nového institutu navazuje na předchozí prvotní úpravu a proto nebylo důvodu, aby nově, širěji, resp. více zpětně do minulosti, vymezila rozsah sjednocovací působnosti velkých senátů Nejvyššího soudu.

V dané věci bylo rozhodnutí i stanovisko Nejvyššího soudu, jež řešily spornou otázku odlišně, vydány před 1. 1. 2001. Senát č. 22 proto nepostupoval správně, jestliže věc postoupil velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia. Tento velký senát pak nepostupoval správně, jestliže věc tříčlennému senátu v souladu s právním názorem vyjádřeným v rozhodnutí velkého senátu trestního kolegia nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 12. ledna 2005, sp. zn. [15 Tdo 1314/2004](#) – R 39/2005 Sbírkou rozhodnutí a stanovisek – trestní část, nevrátil.

Spornou otázkou se již zabýval i Ústavní soud v nálezu ze dne 20. září 2006, sp. zn. ÚS [II. ÚS 566/05](#), v němž zaujal názor, že nelze akceptovat výklad, podle kterého lze dosáhnout změny judikatury Nejvyššího soudu ČR mimo proceduru stanovenou v ust. § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, pokud je tato judikatura obsažená v rozhodnutích vydaných před účinností zákona č. 6/2002 Sb., tedy před 1. dubnem 2002. K tomuto rozhodnutí lze jen poznamenat, že z jeho obsahu je zřejmé, že Ústavní soud existenci výše uvedeného přechodného ustanovení zákona č. 30/2000 Sb. přehlédl – nevzal v úvahu jeho existenci. To pak podle právní teorie odůvodňuje možnost soudců Nejvyššího soudu, aby se uvedeným názorem necítili vázáni ve smyslu článku 89 odst. 2 Ústavy.

Z výše uvedených důvodů mám za to, že velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia zatížil řízení v dané věci vadou nesprávně obsazeného soudu, jež v rovině ústavněprávní představuje porušení ústavního práva na zákonného soudce. Lze také připomenout, že soudce, senát, soud, státní orgány nemají překračovat rámec své působnosti – viz čl. 2 odst. 3 Ústavy. Odkázat lze i na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 1999, sp. zn. 22 Cdo 820/99 podle kterého nesprávné obsazení soudu představující zmatečnou vadu řízení podle § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř. [nyní § 229 odst. 1 písm. f) o. s. ř.] zakládá i ta okolnost, že o věci rozhodovali soudci, kteří nebyli zákonnými soudci k jejímu projednání a rozhodnutí ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II.

S rozhodnutím velkého senátu nesouhlasím ani po stránce věcné.

Z jasného znění zákona – § 150 odst. 4 obč. zák. „nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k vypořádání dohodou ...“ je jasné, že dohodu o vypořádání SJM po uplynutí uvedené doby nelze relevantně uzavřít. Skutečnost, že po dobu probíhajícího řízení se nemůže uplatnit domněnka vypořádání ohledně věcí, které jsou předmětem soudního vypořádání, ještě (logicky vzato) neznamená, že tím je umožněn jiný způsob vypořádání SJM než soudní cestou.

Princip autonomie vůle se nemůže ve sporu projevit kontra legem a ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák. je kogentním ustanovením, které uzavření smlouvy po uplynutí zákonem stanovené doby brání.

Pokud se v rozhodnutí velkého senátu argumentuje dispozitivní volností účastníků při uzavírání dohod o vypořádání SJM s možností i značné disparity s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [22 Cdo 1283/2003](#) a [22 Cdo 726/99](#), lze poznamenat, že ustanovení § 149 odst. 2 obč. zák. o zásadě stejných podílů není na rozdíl od § 150 odst. 4 obč. zák. ustanovením kogentním. Ze zákona tedy nevyplývá nemožnost uzavřít dohodu s nestejnými podíly. Nicméně stojí za připomenutí, že i dohoda o vypořádání SJM může být výjimečně pro disparitu neplatná podle § 39 obč. zák. – viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2011, sp. zn. [22 Cdo 141/2009](#).

Odkaz na [22 Cdo 5170/2007](#) s tím, že „soudní smír uzavřený v řízení o vypořádání SJM nemůže být neplatný jen proto, že do něj byla z vůle stran zahrnuta věc ve vlastnictví jen jednoho z účastníků“ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2009, sp. zn. [22 Cdo 5170/2007](#)) s řešením sporné otázky nesouvisí.

Závěrem poznamenávám, že navržená právní věta není správná i proto, že nevyjadřuje, čeho se mimosoudní dohoda může týkat (zda jen majetku a závazků, které byly předmětem soudního sporu v době uzavření dohody, nebo i jiného jmění).

Odlišné stanovisko JUDr. Pavla Vrchy

Podle mého názoru § 150 odst. 4 obč. zák. řeší vypořádání společného jmění manželů (SJM) zcela jednoznačně. Pokud do tří let od zániku SJM nedojde k jeho vypořádání dohodou, avšak v této lhůtě byla podána u soudu žaloba na jeho vypořádání, přichází v takovém případě v úvahu pouze a jen

soudní vypořádání. Mimosoudní dohodu o vypořádání zaniklého SJM tak účastníci (fakticky) mohou uzavřít (třeba i po deseti letech od zániku jejich manželství), ovšem zákon s takto učiněným právním úkonem (pochopitelně) již nespojuje důsledek vypořádání. Navíc v případě vypořádávané nemovitosti (zapsané v katastru nemovitostí) by takto (po uplynutí zákonné lhůty) uzavřená dohoda nenabyla (nemohla nabýt) účinnosti, neboť katastrální úřad by podle ní nemohl povolit vklad do katastru, resp. podle této dohody by nemohlo dojít k vypořádání (ohledně předmětné nemovitosti) vkladem vlastnického (či jiného věcného) práva do katastru nemovitostí.¹ Nemohl by tak učinit již z toho důvodu, že je povinen při posuzování vkladového návrhu přihlížet jen k tomu, co mu v rámci § 5 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb. při rozhodování o povolení vkladu náleží. Katastrální úřad by se tedy při rozhodování o vkladovém návrhu primárně zaměřil na zjištění, zda ve smyslu § 150 odst. 4 věty první obč. zák. je vypořádáváno zaniklé SJM v rámci tříleté lhůty či nikoliv. Jakmile by zjistil, že tato lhůta již marně uplynula (tj. že ke vkladu předložená dohoda byla účastníky uzavřena až po uplynutí tříleté lhůty), musel by přikročit k zamítnutí vkladového návrhu.

Souhlasím s výtkou kolegy dr. Baláka v jeho písemném vyjádření ze dne 4. května 2011, že navržená právní věta nevyjadřuje, čeho se mimosoudní dohoda může týkat (zda jen majetku a závazků, které byly předmětem soudního sporu v době uzavření dohody, nebo i jiného jmění). Právnímu závěru, který je řešen v předkládaném rozhodnutím, by tedy zřejmě odpovídala např. formulace: „Mimosoudní dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů lze uzavřít i po uplynutí tří let od zániku společného jmění, probíhá-li soudní řízení o vypořádání společného jmění k majetku, který je předmětem takové dohody.“

S předkládaným rozhodnutím proto nemohu souhlasit, neboť (podle mého názoru) dosud poměrně jasně zastávaný výklad daného hmotněprávního pravidla je zde nepatříčně rozšiřován s odkazem na princip smluvní autonomie. Správně přitom kolega dr. Balák ve shora již cit. vyjádření zdůrazňuje, že: „Princip autonomie vůle se nemůže ve sporu projevit kontra legem a ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák. je kogentním ustanovením, které uzavření smlouvy po uplynutí zákonem stanovené doby brání.“

Prof. J. Fiala ve vztahu k ustanovení § 150 odst. 1 obč. zák. správně uvádí, že: „Toto ustanovení je nepřesné, a proto je nezbytné ho interpretovat tak, že pokud do SJM náleží nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí, dochází k vypořádání vkladem do katastru.“ (Fiala, J.: Společné jmění manželů a jeho odraz v katastru nemovitostí, Soudní rozhledy, 1997, číslo 12, str.461). Jinými slovy řečeno, při pouhém jazykovém výkladu bychom dospěli k absurdnímu závěru, že katastrální úřad by měl rozhodovat o povolení vkladu podle dohody o vypořádání SJM, která (zatím) není účinná, neboť její účinnost nastane až vkladem do katastru nemovitostí. Sama dohoda vkladu do katastru nemovitostí nepodléhá, neboť se povoluje vklad příslušných věcných práv podle této dohody. K tomu, aby katastrální úřad mohl vkladovému návrhu vyhovět (tj. podle předložené dohody povolit navrhovaný vklad věcných práv do katastru), musí být (v den podání vkladového návrhu) pochopitelně splněn základní požadavek, tj. že katastrálnímu úřadu je předkládána dohoda, která je již účinná (srov. § 44 odst. 1 obč. zák.). Formulace cit. ustanovení je tedy nepřesná a ve skutečnosti vyjadřuje, resp. reflektuje hmotněprávní důsledek obsažený v § 133 odst. 2 obč. zák. v tom směru, že k vypořádání nemovitosti zapsané v katastru dojde až vkladem do katastru nemovitostí.